THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

וואָס זאָגט באָרים פילניאַק וועגן מאַקסים גאָרקיס באַשולדיקונג, אז ער איז אַן אַנטיסעמיט

פון י. פאַרסקי

א געשפּרעך מיט'ן באַוואוסטן סאָוועטישן שרייבער, וועלכער געפינט זיך איצט אין אַמעריקע.

"האַלאָ, באַקאַנט זיך מיט א באַוואוסטן אַנטיסעמיט, מיין נאָמען אין באָרים פילניאַק!".

מיט די ווערטער האָט מיך באַגעגנט א הויכער בלאָנדער און ברייט ביינליכער מאַן וועלכן איך האָב געעפנט די טיר פון דעם אַפּרטמענט, וואו עס שטייט אין דער באַוואוסטער סאָוועטישער שריפטשטעלער, וועלכער גע־פינט זיך איצט אויף א באַזוך אין אַמעריקע. שמייכלענדיק איבער דעם נאָמען פון מהאָט ער אויסגעשטרעקט זיין האַנט, און ער האָט אויף אַן עכט רוסישן אופן, מיך אַרומגענומען און שטאַרק געדריקט מיין האַנט..

"אַט קומט אַריין און מאַכט זיך באַקוועם, איר האַרפט זיך גאָרניט שרעקען. דאָס איז א אידישע הויז", — האָט זיך צו מיר געוענדעט באָרים פילניאַק, וועמען מאַקסים גאָרקי האָט ניט לאַנג צוריק באַשולדיקט אין אַרויסוויזן אַנטיסעמיטישע טענדענצן אין זיינע ווערק.

"אַן אייגע ווערק.

"אַן דאָס איז מיר. פ.",— שטעלט מיר פאָר פילניאַק דעם באַלעבאָס פון הויז, אין וועמען איך האָב דערקאַנט מיינעם אַן אַלטן פריינט. דאָס פאָר־שטעלן איז דערביבער ניט געווען נויטיק. מיר וועלן באַלד אַלע היימיש.

"אַן אויב דאָס איז נאָך ניט גענוג, ניט א קוק אין מיין צווייטער באַ־שרייבונג וועגן דער "הירשן שטאָט נאָרא", וואָס שילדערט מיין ערשטע באַגעגענעניש מיט פרץ הירשביינען, אין א פאַרלאַנגער יאָבאָטן אַנטיסעמיטישן שטאָט, אין יאָר 1926. איבערהויפּט, האָב איך זיך ערשט איצט ווידער מיט אים צוזאַ־מענגעטראָפן. איך קום נאָר וואָס צוי־ריק (מיט מיין פאָרד אויטאָמאָביל) — פון קאַליפאָרניע, וואו איך האָב פאַרבראַכט א שטיק צייט צוזאַמען מיט מיין פריינט הירשביינען, אין הירשבערג האָט מיך דער דערציילט, אז אים אויך איז אַזאַ מעשה פאָרגעקומען. איך האָב באַלד צוריק אין אַמעריקע פאַרבאַנד און דאָרט וועל איך לאָזן הערן מיין וואָרט וועגן דער זאַך. אין איך וועל דאָס טאָן טאָקע אין דער זעלבער "איזוועסטיע", וואו נאָרקי האָט עדרוקט זיין אַרטיקל".

("איטא")

מעשי בראשית ביים ים המלח

פון דר. א. ש. יורים

(שלום פון נעכטן)

געצעלטן מיט עלעקטריק

ס'איז שוין אונט. די פאַבריק הייזער גלעזנען פון וויינען זיי, ווייסע שאַטענס אויף טונקעלער פאָן. די אַרבעטער אין לאַסט אויטאָס — און מיט געוואַנג קערן זיך אין אַלע אָרטן אין דער מחנה אין אונזער הייסלאַנד, אַבוסל הייזער. מער באַראַקן, צומייסט געצעלטן. אַזוי אין אַנהויב, ביי א גוטן אַנהויב. אין דער רעגעל איז אַנהויב אידעמטיש מיט געצעלטן נאָר.

די באַוועגונג איז דאָ א לעבעדיקע. מ'יאָגט אַפּבאַרן דעם שוואַיס אונטער א שפּרייצער — דיריקט אין יום. ס'פעלט ניט קיין איינגעע "קאַנטאַנע" מיט כל טוב, צינגאַרענען. וואָס שאַפלאַר — ביר זי נעהערט דער אַרבעטערשאַפט. און דער ליד פון אַן אַלטן פריינט. דומא איז אימיצ'ן איינגעפאַלן אַפּצושניי־דען פון בוים איבערגעריסן אַזוי אַזוי אַזאַ, וועלן איך האָב קלאָר אַרויס־געבראַכט מיינע געפילן צום אידישן פאָלק אין צוויי פון מיינע ווערק. וואָס ווילען ספּעציעל געווידמעט צו אידי־שע פראַגן. אין איין ווערק "א דער־ציילונג וועגן שליסלען און לייס", באַ־האַנדלט איך די פראַגע וועגן די אידן אין פאַלעסטינע. אַן אויך אין דער דערציילונג "די הערשן שטאָט נאָרא", וואָס איז געווידמעט צו מיין פריינט, דעם אידישן שריפטשטעלער פרץ הירש־ביין, שטעל איך זיך אָפּ אויף דער אידן פראַגע".

און פילניאַק ווייזט מיר אַן די ביי־בער און די דערציילונגען, וואו ער רעדט וועגן דער אידן־פראַגע.

"אין דער "דערציילונג וועגן שליס־לען און לייס", שילדערט פילניאַק א רייזע אויף א שיף מיט אידישע חלו־ציס, וואָס פאָרן פון סאָוועט רוסלאַנד זיך צו באַוועגן אין פאַלעסטינע. ער שרייבט דאָרט:

"אַט דאָס שטענדיק געטריבענע פאָלק (די אידן) איז פאַרבליבן ווי אַלס אַן אַנדיינג פון דער מענשהייט. עס איז נאָך ביז איצט פאַרבליבן דאָס פאָלק, וואָס איז אין דער נאָכ־צער מענשלאַכער געשיכטע אויס־גענוצט געוואָרן פון "זשליקעס" (שווינדלער) פאַר זייער שווינדערערי־שע צוועקן. שוין אין דרייצנטן יאָר הונדערט האָבן זיי מלכים אָפּגע־שטעלט די פאַרפאָלגונגען קעגן אי־דען נאָר דאַמאָלסט ווען זיי (די מלכים) האָבן נעקראָגן געגוג כאַ־באַר.

"די נאַנצע אידישע געשיכטע איז דורכגעדרונגען מיט פאַנראָגן און פאַרפאָלגונגען — און די נאַנצע היסטאָרישע פון דיי אידן איז גע־פאַרבט מיט דעם, וואָס די אידן — און דאָס אידנטום — האָבן ניט פאַרלוירן זייער אַנבליק אין האָבן אין פאַרלויף פון יאָר־הונדערטער, דורכגעטראָגן זייערע חלומות, זייר עיטערע און אַנגעמעמערט אין ערנסט טאָן דערט ער, ווי צו זיך אַליין. "אַט האָסטו דיר גאָר, א נייעס אַנטיסע־מיט!".

ס'איז צו זעען. אז כאָטש ער באַ־מיט זיך דאָ נאַנגן ענין אַפּצו'פּטר'ן מיט א וויץ, נעמט ער אָבער דיר באַ־שולדיקונג זייער ערנסט. עפּעס פאַרט מאַפּסים גאָרקי, וועלכער איז אַרויסגע־קומען מיט אַזאַ סענסאַציע.

פילניאַק ווערט אַלץ ערנסטער און אויפגערעגטער.

"נו, וואָס זאָל איך זאָגן, דושאַ? !" — ווענדעט ער זיך צום באַלעבאָס פון הויז — "דו קאָנסט מיך דאָך שוין לאַנג. דו קאָנסט מיינע ווערק. איז דאָס ניט אַ אומזין אויף מיר צו מאַ־כען אַזאַ באַשולדיקונג, איך האַלט, אז ס'איז אפילו ניט ווירדיק פאַר מיר דאָס אָפּצולייקענען".

ער לויפט צו צום ביכער־שראַנק און כאַפּט אַרויס דאָס בוך, וואָס איז פינט זיך זיין דערציילונג "דער אייז־נאַנג" ("דערבאַאַר"), אין וועלכער עס געפינען זיך אייניקע זאַצן, אַז זיי נעמען אויסגעטייטשט געוואָרן, אַז זיי זיינען אַנטיסעמיטיש.

"אַט הערט" — רופט אויס פילי־ניאַק — אויף וואָס נאָרקי שטיצט זיין באַשולדיקונג, אַז איך בין אַן אַנטיסע־מיט". און ער לייענט פאַר דעם פאָל־גענדן זאַץ פון זיין דערציילונג "דער אייזנאַנג". וואָס איז צוטרט אין גאָר־קיס אַרטיקל, אין דער מאַפּסעווער "אייז־וועסטיע":

"לעבן דו דאַרף מען שטיין שטיל, קוקן אויף דער ווייט אַרויס און שווייגן. די מאַטראָסן זיינען אויף דער זון אַנטשווינט געוואָרן . . . . אויף דעם סקווער, וואָס פאַר זיי איז אימיצ'ן איינגעפאַלן אָפּצושניי־דען פון דעם זעבנט אַזאַ אַזאַ דומא אַן אַלטן פריינט. וואָס פאַר זיי טייל פון דעם זעבנט זאָן, ווי איך באַדויער אַן סיפּאַטיזיר מיט דעם אַלטן ביכלישן איד?

"איך וואָלט פונקט אַזוי געקאָנט זאָגן, אַז "מיין מיטער איז געשלאָגן געוואָרן ווי א הונט". און דאָך וועט דער פאַרלייך פון מיין מוטער מיט א הונט ניט זיין קיין באַליידיקונג פאַר מיין מוטער.

"אַן דאָס זעלבע איז מיט די אַנ־דערע צוויי זאַצן פון מיין בוך, וואָס ווערן צוויט אין נאָרקיס אַרטיקל. אַיבערזיקונג, איך האָב שוין אַנגעשריי־בען און פאַרענטלאַכט צען בענ־דער מיט דערציילונגען און ווי אַזוי דאָן מען אַרויסלאָ א מעשׂ אויפן גרונט פון בלויז דריי זאַצן, וואָס זיי נעמען אַנטיסעמיטיש. געוואָרן פון צען ביכער פון דערציילונגען. איך וואָלט נאָך געקאָנט פאַרשטיין ווען מען זאָגט, אַז דיי אויסדריקן אין דיי דערמאָנטע זאַצן זיינען נעפּלאַהאַפטע, אָדער נאָר ניט גערונגענע. אָבער מען דאָרף דאָך ניט אויפשטעלן א שפּאַרייע ווענן דיי אַבזיכטן פון א מעשׂ אויפ'ן גרונט פון דריי אַפּגעריסענע זאַצן".

פילניאַק האָט זיך אויף א מינוט פאַרטראַכט, און ער האָט דאַן ווייטער געריט:

"איך קאָן אַיבערהויפּט ניט פאַר־שטיין, צי וואָס מען זאָל וועלן אַרויס־דרינגען מיין שטעלונג צו אידן דומא פון די דריי, ביפּעליקע און אַפּעריסע־נע זאַצן, ווען איך האָב קלאָר אַרויס־געבראַכט מיינע געפילן צום אידישן פאָלק אין צוויי פון מיינע ווערק. וואָס ווילען ספּעציעל געווידמעט צו אידי־שע פראַגן. אין איין ווערק "א דער־ציילונג וועגן שליסלען און לייס", באַ־האַנדלט איך די פראַגע וועגן די אידן אין פאַלעסטינע. אַן אויך אין דער דערציילונג "די הערשן שטאָט נאָרא", וואָס איז געווידמעט צו מיין פריינט, דעם אידישן שריפטשטעלער פרץ הירש־ביין, שטעל איך זיך אָפּ אויף דער אידן פראַגע".

און פילניאַק ווייזט מיר אַן די ביי־בער און די דערציילונגען, וואו ער רעדט וועגן דער אידן־פראַגע.

"אין דער "דערציילונג וועגן שליס־לען און לייס", שילדערט פילניאַק א רייזע אויף א שיף מיט אידישע חלו־ציס, וואָס פאָרן פון סאָוועט רוסלאַנד זיך צו באַוועגן אין פאַלעסטינע. ער שרייבט דאָרט:

"אַט דאָס שטענדיק געטריבענע פאָלק (די אידן) איז פאַרבליבן ווי אַלס אַן אַנדיינג פון דער מענשהייט. עס איז נאָך ביז איצט פאַרבליבן דאָס פאָלק, וואָס איז אין דער נאָכ־צער מענשלאַכער געשיכטע אויס־גענוצט געוואָרן פון "זשליקעס" (שווינדלער) פאַר זייערע שווינדערערי־שע צוועקן. שוין אין דרייצנטן יאָר הונדערט האָבן זיי מלכים אָפּגע־שטעלט די פאַרפאָלגונגען קעגן אי־דען נאָר דאַמאָלסט ווען זיי (די מלכים) האָבן נעקראָגן געגוג כאַ־באַר.

"אַן אַלס קענענדיק צו די דאָזיקע אַלטע אידן, וואָס פאָרן קיין פאַלעס־טינע שטאַרבן, ווייזט אַן אַנדיינג אויף א גרופּע אידישע חלוצים, וואָס פאָרן אונעך פון לאַנד פון די סאָוועטן כדי צו בויען זייער איינענע אידישע נאַציאָנאַלע היים.

אָט ווי אַזוי פילניאַק באַשרייבט אַזאַ חלוץ:

"ער טראָגט א לעדערנע קורט־קע (יאַקע) און נאָגע גייע קאַלאָשן. זיין פּנים איז געווען שטריינג און ער האָט אויסגעדריקט אַנטשלאָסנ־קייט, נאָך עס איז געווען צו זעען, אַז ער איז א שוואַכינקער, ניט גע־זונטער, מעגלאַך א שווינדזיכטי־קער.

ער האָט געטראָגן א "פּינסנע" (בריל) און דאָס שניר'ל פון די ברי־לען) איז געווען אַריבערגעלייגט אין בער אַן אויער. דער יונגער בחור איז געשטאַנען שטייף, מיטן קאָפּ אַרויף און מיט דער ברוסט אַרויס־געשטעלט, האָט ער געקוקט פאַר־אויס. די שיף האָט זיך אָנגעפאַנ־גען אַוועקרוקן פון בעבע. און דער בחור האָט זיך געזעגנט מיט א מיידל: "לשנה הבא בירושלים!" נאָכדעם האָט ער הויך אויפ'ן קול געזונגען די "התקוה".

"די אַלטע אידן זיינען געפאָרן צום כותל מערבי — דער חלוץ איז אָבער געפאָרן קיין תל־אביב. ער איז געפאָרן אויספלאַסטערן שאַ־סייען, פלאַנצן גערטנער, גראָבן ברונעמס, און אויסטריקענען די בלאָטעס. ער איז א דעמאָקראַט, ציו־ניסט און סאָציאַליסט, און ער איז געפאַרבויען זיין מלוכה, ווייל ער האָט ניט געוואָלט זיין אַן אומגע־בעטענער גאַסט פון די פרעמדע פעלקער, און זיי — די פרעמדע — האָט ער געוואָלט באַפרייען פון אים. ער וועט מיט זיינע הענט, מיט זיין בויך, מיט זיינע פּלייצעס — אויס־בויען זיין הויז, זיין וועלט — ער איז א זון פון דעם שטענדיק גע־טריבענעם און גרויסן פאָלק, וואָס ווערט קיינמאָל ניט פאַרניכטעט.

"דורך די נעכט און אין די ווינ־טען — זיינען פאַר זיינע אויגן גע־לייגט געוואָרן די שוואַלן פון צייון; די ווינטן פון אַראַביע האָבן געבלאָ־זען און געשאָפן א שטאַרקן שטורם, און דאָרט פון דערווייטן אין דער־טע זאַמדן איז געשטאַנען א שטאָט מיט שפּיציקע וועגט, צעוואָרפן אויף א שטיינערנעם און פלאַכן באַרג, אַהין אין דער דאָזיקער שטאָט גייען קאַראַוואַנען פון קעמלען — אָבער דאָס איז ער אַן זיינע ברידער, וואָס וועלן דאָרט דורכבויערן א וועג ביז אינדזיי. דער שטיינערנער מדבר, וואו מען זעט איצט לעלטן א פאָל־מע אין וואו עס ווילדעווען די בע־דואינען, וועלן פאַרוואַנדלט ווערן (פון די אידן) אין אַן אַראַנדזש גאַרטן.

"דאָרט אין פאַלעסטינע, האָט נאָך גענוג מלוכה, פון ירושלים און פון זייערע נביאים, מיט דריי הונדערט יאָר צוריק אין דער סמירנער איר שבתי־צבי דערהויבן געוואָרן צו א משיח — און טויזנטער אידישע פאַמיליעס האָבן דאָן אַוועקגענעבן זייערע לעבנס פאַר שבתי צבי'ן.

דעם 2טן נאָוועמבער 1917, האָט לאָרד באַלפאָור געשריבן צו דעם אי־דישן לאָרד ראָטשילד, אַ פאַלעס־טינע, אונטער דעם ענגלישן מאַ־נדאַט, וועט פון איצט אָן ווערן די נאַציאָנאַלע היים פונם אידישן פאָלק. און אַט איצט, אויף דער שיף, וואָס איז אונטער דער פאָן פון דעם "פאַרבאַנד פון די סאָוועט־טישע רעפּובליקן", זיינען אָפּגעפאָרן פינף הונדערט אידן אין זייער נאַ־ציאָנאַלער היים . . . ."

אַביסל ווייטער אין דער זעלבער דערציילונג שילדערט פילניאַק די פאַר־שוידענע טיפּ אידן, וואָס פאָרן פון סאָוועט רוסלאַנד זיך צו באַוועגן אין פאַלעסטינע. ער באַשרייבט אַן אַלטע אידן, וועלכע האָבן געבלאָ־זען אין אַנגע יאָרן אין רוסלאַנד און זיינען איצט אויף דעם וועג צו פאַר־ווירקלאַכן זייער חלום, זיך אויסצוא־ווייזן ביים כותל מערבי און צו שטאַרבן אין דעם הייליקן לאַנד פון זייערע אבות.

און אַלס קענענדיק צו די דאָזיקע אַלטע אידן, וואָס פאָרן קיין פאַלעס־טינע שטאַרבן, ווייזט פילניאַק אַן אויף א גרופּע אידישע חלוצים, וואָס פאָרן אונעך פון לאַנד פון די סאָוועטן כדי צו בויען זייער איינענע אידישע נאַציאָנאַלע היים.

אָט ווי אַזוי פילניאַק באַשרייבט אַזאַ חלוץ:

"ער טראָגט א לעדערנע קורט־קע (יאַקע) און נאָגע גייע קאַלאָשן. זיין פּנים איז געווען שטריינג און ער האָט אויסגעדריקט אַנטשלאָסנ־קייט, נאָך עס איז געווען צו זעען, אַז ער איז א שוואַכינקער, ניט גע־זונטער, מעגלאַך א שווינדזיכטי־קער.

ער האָט געטראָגן א "פּינסנע" (בריל) און דאָס שניר'ל פון די ברי־לען איז געווען אַריבערגעלייגט אין בער אַן אויער. דער יונגער בחור איז געשטאַנען שטייף, מיטן קאָפּ אַרויף און מיט דער ברוסט אַרויס־געשטעלט, האָט ער געקוקט פאַר־אויס. די שיף האָט זיך אָנגעפאַנ־גען אַוועקרוקן פון בעבע. און דער בחור האָט זיך געזעגנט מיט א מיידל: "לשנה הבא בירושלים!" נאָכדעם האָט ער הויך אויפ'ן קול געזונגען די "התקוה".

"די אַלטע אידן זיינען געפאָרן צום כותל מערבי — דער חלוץ איז אָבער געפאָרן קיין תל־אביב. ער איז געפאָרן אויספלאַסטערן שאַ־סייען, פלאַנצן גערטנער, גראָבן ברונעמס, און אויסטריקענען די בלאָטעס. ער איז א דעמאָקראַט, ציו־ניסט און סאָציאַליסט, און ער איז געפאַרבויען זיין מלוכה, ווייל ער האָט ניט געוואָלט זיין אַן אומגע־בעטענער גאַסט פון די פרעמדע פעלקער, און זיי — די פרעמדע — האָט ער געוואָלט באַפרייען פון אים. ער וועט מיט זיינע הענט, מיט זיין בויך, מיט זיינע פּלייצעס — אויס־בויען זיין הויז, זיין וועלט — ער איז א זון פון דעם שטענדיק גע־טריבענעם און גרויסן פאָלק, וואָס ווערט קיינמאָל ניט פאַרניכטעט.

"דורך די נעכט און אין די ווינ־טען — זיינען פאַר זיינע אויגן גע־לייגט געוואָרן די שוואַלן פון צייון; די ווינטן פון אַראַביע האָבן געבלאָ־זען און געשאָפן א שטאַרקן שטורם, און דאָרט פון דערווייטן אין די רוי־טע זאַמדן איז געשטאַנען א שטאָט מיט שפּיציקע וועגט, צעוואָרפן אויף א שטיינערנעם און פלאַכן באַרג, אַהין אין דער דאָזיקער שטאָט גייען קאַראַוואַנען פון קעמלען — אָבער דאָס איז ער אַן זיינע ברידער, וואָס וועלן דאָרט דורכבויערן א וועג ביז אינדזיי. דער שטיינערנער מדבר, וואו מען זעט איצט לעלטן א פאָל־מע אין וואו עס ווילדעווען די בע־דואינען, וועלן פאַרוואַנדלט ווערן (פון די אידן) אין אַן אַראַנדזש גאַרטן.

"דאָרט אין פאַלעסטינע, האָט נאָך אַ 20.000 פונט ערשטע אַפּציעס פאַר א ערשטע אַרבעטן פון דער ים המלח קאָנסעסיע. ניט איבער די צעלטן די אַרבעטער אַלס באַוועגלאַ־כע וואַיינענען. אַזוי האָבן אַמאָל די אבות געוואַנדערט איבער די פלעצער — איצט די אַראַייסקלאַר. ס'איז נאָר מיניסעצענען.

ס'באַגעגענען זיך דאָ אַלע וועלטן־היסטאָרישע תקופות: אַנהויבן אין סוף'ן פון דער מיצראַיטישער צייט, לויפן אַרום דעם אייגנאַמען מעגשן. אין באַמאָס איז דאָך יעדער מענש א וועלט טע און א פאַרזיגלטע. נאָר ווי זעלטן פאַרגעס אויף מיר וואַסער מיט איין — אין טוט מיר עפּעס! אין באַלד ווערט אויך בכלל אין דיי פראַבלעמען פון "פאָלק" און "היים". ווייל ס'ווערט מיר אַ פאָלט, אַ "היים" פון דער מיל־ציקער מלחמה" וואָס בראַכט אויס אַרום דעם חבר יוסף דעם "מילך" און "לבן". עס לאָזט זיך אויס אַז ביי דער טאַרשיע אַמעריקע האָבן אַ טייל ניט באַ־קומען זייער "מילכיקע" פאַרצייג. נו, האָט זיך איצט חברה א נעם געטאָן צו זיין "קומקום" און צו דיי נעשריי־בן: יוסף, אַני רוצה לבן הבחלט, — אַני "חלב" — האָט ניט גענומען קיין סוף. אין שיר שיר וואָלט דער נאַנצער "טשאַניק" געפּלאַצט און אונז מילכיק אַבערשוועסט. חבר יוסף האָט זיך נע־באַדן אין שוויס, בעקרויגט זיך, גע־שוועבט מיטן אומדערגרייכבאַרן און אַלעמענס באַגערט "חלב קומקום" איבער אַלעמענס קעפּ און הענט און זיך מיט אַלע צוזאַמענגענאָמען אין אַן קנויל. א נייער גלגול פון טוביה דער מילכיקער אין א פאַרייגנטער אויפלאַנע ביים ים המלח.

א ערעמיט

ס'איז טיף אונט. ס'הויבט אַן לאַנג־זאַם צו קיין אונט אין די אונטן זיינען דאָ וואַנדערלאַך. די וואַנדערלאַכע זון אויפגאַנגען און פאַרזינקענען, און שיין איז דאָ פול ליכט און גלאַנץ, ווען אַז יענער זייט יַרדן גיסט עס מיט צויבער. משה'ס גייסט שוועבט איבער דעם הר נבו, דעם פלאַץ פון זיין אייביקער רו, — און מיט היסטאָרישן שמייכל שטראַלט איבער צו די אייניקלאַך פון די "בני ישראל", וואָס האָבן זיך נאָך אַמאָל אין דער געשיכטע פאַרקליבן אַהער צום ים המלח.

אין א געצעלט ליגט זיך אין איינ־ווייסט דער חבר "איינזידלער", ווייסט אויס. אַז רוסאָ'ס טעאָריע "צור־ריק צו דער נאַטור האָט ער גענומען צו ערנסט און פאַרטעפט זיך צו פאַר־בינדן די העכסטע קולטור דערגרייכונג מיט דעם איינפאַכסטן פרימיטיווסטן לעבנס שטייגער. ער דערט זייער זעלד־טען — פיירן ווען ער פאַרבלאַנדזשעט צו אַזאַ צבי גרינבערג. ביידע "לעמי־בערגער געפונען צוויישן זיך א געמיינ־זאַמע שפּראַך: דער איינזאַמער ריכ־טער מיט דעם איינזאַמען מענשן. אין באַמאָס איז דאָך יעדער מענש א וועלט טע און א פאַרזיגלטע. נאָר ווי זעלטן פאַרגעס אויף מיר וואַסער מיט איין — אין טוט מיר עפּעס! און באַלד פאַרגעס איך בכלל אין די פראַבלעמען פון "פאָלק" און "היים". ווייל ס'ווערט מיר אַ פאָלט, אַ "היים" פון דער מיל־ציקער מלחמה" וואָס בראַכט אויס אַרום דעם חבר יוסף דעם "מילך" און "לבן". עס לאָזט זיך אויס אַז ביי דער טאַרשיע אַמעריקע האָבן אַ טייל ניט באַ־קומען זייער "מילכיקע" פאַרצייג. נו, האָט זיך איצט חברה א נעם געטאָן צו זיין "קומקום" און צו דיי נעשריי־בן: יוסף, אַני רוצה לבן הבחלט, — אַני "חלב" — האָט ניט גענומען קיין סוף. אין שיר שיר וואָלט דער נאַנצער "טשאַניק" געפּלאַצט און אונז מילכיק אַבערשוועסט. חבר יוסף האָט זיך נע־באַדן אין שוויס, בעקרויגט זיך, גע־שוועבט מיטן אומדערגרייכבאַרן און אַלעמענס באַגערט "חלב קומקום" איבער אַלעמענס קעפּ און הענט און זיך מיט אַלע צוזאַמענגענאָמען אין אַן קנויל. א נייער גלגול פון טוביה דער מילכיקער אין א פאַרייגנטער אויפלאַנע ביים ים המלח.

א מעשה־לע פון טויזנט און איין נאַכט

דריי יונגע אַרבעטערנס אין ספּאַרט קאָסטיומען האָבן געמאַכט "התעמלות" אין יאַפּאַנישן באָקס קונסט ביי־טשיי — אויף שטרייטענע האַנאַשעס אין דעם שאַלאַס פון באַמבאַסע צוניפנעפאַלאַכ־טע. דער שאַלאַס איז קוים קוים א פּאָר טרט פון ים בראַנג. נאָך אַמאָל א קלאַנג אין באַראַבאַן, די דריי מיידלאַך הערן אויף זיך צו "באַקסן" — און ס'קומט פון אַלע עקן פון דער "מחנה" די אַרבעטער און וויינען אַן לוסטפּאָס און צעלייגן זיך אויף דער ערד. מיר הויבט אַן צו אַ פינטעלן אין דרייען, — דאָס דאָר אויף זיי איבערגעגאַן א גרוס פון דער וועלט. א גרוס פון א טרויעריקער ווירקלאַכקייט דאָ פאַר זיי וואָס נעפי־נען זיך ערגעץ אין א פאַרצייטערטער בעפלין'ישער טויטן אינזל, ערגעץ אויף די עלעזאַישע פעלדער פון די נערעכטע אויף יענער זייט פון סטיקס, סמבטיון — פון וואָר. אין עס א חלום פון ווירק־לאַכקייט? וואו בין איך אין וואָס טו איך דאָ? דאָ אויף דעם פלאַץ פון גע־אַלגעמיינע רעוואָלוציעס. האָבן מיר זיך פאַרמאַסט? דורכפיר'ן א נאַציאָנאַלע ווידערגעבורט. א פלאַץ, וואָס יאַרטויט זענטער איז געווען א "טויטער פלאַץ", — מחיה מתים זיין. פון א "טויטן ים" מאַכן א ים פון לעבן. ווער ווייסט, וואָס דאָ איז אַמאָל געווען. אפשר א ים א ברייטער האָט די דעפּרעסיע איבער־פולט, וואו איצט ציט זיך דער באַקאַ־וויטיען מדבר. אפשר האָט דאָ אַמאָל געבליט א הויכע קולטור און עפּעס א העליש. וואולקאַנישער פייער פון די ערד־געדערעס האָט עס אַלץ פאַרבראָנט און אַלס זכר לחורבן איבערגעלאָזט אַלס זאַלציקן אַפּאַטאַ א שטיקל פון המלח. און שטיל אַשטיל־ליגט ערגעץ אונטער איר א פאַר־זונקענער אַטלאַנטידאַ־קאָנטינענט און וואַרט אויף זיינע דערלייזונג? מיר גע־פינען זיך דאָ אין זונינקן קרייז פון אַלץ קאָסמישע פראַעצען. טאָ וואָס פאַר א באַרויִש מאָן אונזער מענשלאַכע, ערדי־שע אַשטראַנגונג? אַט ערשט פאַר עטש לאַכע יאָר האָט א ערד ציטרעניש אַפּ־געמעקט אינגאַנצן אַן אַראַבישן האַטעל און איצט אין דאַרויף די אַרבעטער קיך, טאָ ווער ווייס, צי א צוקונפטיקער נעאָלאַנישער "רעוואָלט", וועט ניט אי־ן בערקערן דאָס נאַנצע "ווערק"— און ווי איך רעד צו זיי ווענן עפּעס א "פּיי־לען" און א "אידיש פאָלק", אין דער וועלט — צו זיידעס "אַלכעמיישן שבט בישראל" וועלן דאָן שפּעטערע אַרבע־אַלאַן זיך נראָגן אין אונזערע געביי־נער אַרבעטערן אין אונזערע געביי־נער אַרבעטערן דעם "חלב קומקום", דעם צעבויגענעם מיילך טשאַניק באַ־וואונדערן, וואָס פאַר א הויכע קולטור האָט אַמאָל נעהערשט ביים "ים המלח" — ווער ווייסט . . .

ווער ווייסט צי איז ניט אַזוי געווען דער פלאַץ פון שטאָט יסי בראשית — און מיר פאַרמעסטן זיך דאָ ניט נאָר אויף מעשי בראשית צו אַנפאַנגען מיטן בורא עולם, — נאָר אויף א נאָך מער מיטאַטיש דעמאָנישע אַרבעט: משנה זיין מעשי בראשית, קאָרינגרן נאָסט וועלט.

ס'האָט איין מענש דער "קאַמפּאַק־טער מיאָריטעט" — א פּייע אַרויסגע־שטעלט. א וואונדערלאַך לאַנד: ניט מנוחה דעם כלל אין שיחה דעם פרט.

א מעשה־לע פון טויזנט און איין נאַכט

צו מיטענאַכט פאַרלאָזן מיר די "פאַרצייבערטע מליוכה", אונזער אויטאָ וואָס האָט איינמאָל אויף דעם שלעכטן שטיק וועג פאַרלוירן א ראַד און קיך — אויף שטרייטענע ראַנאַשעס אין דעם שאַלאַס פון באַמבאַסע צוניפנעפאַלאַכ־טע. דער שאַלאַס איז קוים קוים א פּאָר טרט פון ים בראַנג. נאָך אַמאָל א קלאַנג אין באַראַבאַן, די דריי מיידלאַך הערן אויף זיך צו "באַקסן" — און ס'קומט פון אַלע אַרום אַן אַנטבראַך דעם "חלב קומקום", דעם צעבויגענעם מיילך טשאַניק באַ־וואונדערן, וואָס פאַר א הויכע קולטור האָט אַמאָל נעהערשט ביים "ים המלח" — ווער ווייסט . . .

אַבער איצט איז דאָך טיף נאַכט אין מדבר. ס'איז קוים דער אַנהויב פון ירי־חרכביש. — וואָלט נעווען אין מיטן מדבר וואָלט קיין מורא ניט נעווען. די מורא ניט נעווען. די ערגעטשע שטימע. — וואָס האָט זיך אַזוי דערשראָקן פאַר דער קירטן רייטער? ווער איז ער. נער אַרום ניט קיין מענש. מ'האָט ניט אַזוי פיל אַנגעשריען אין דער אַנדערער שטימע. — וואָס האָט אַט די דאָזיקע דערציילונג דאָס נאָרקי אָפּגעשראָקן פון פייערי־קעלן אויף די ברענענדיקע האַרי־לאַנד. קומט, לאָמיר נאָכלויפן און זיי ביידע באַ־פען.

די דאָזיקע ווערטער האָבן ג־ווי ניט בוימאַיל אויף א פייער. ד־רענונג אין אין אַיין סעקונד־

Hood
JR
פאַר אַלע ד
רנ'ס
(פאַרזעצונג)

"לאָמיר זיך אָרגאַניזירן"

דר. י. מ. רוביגאָוו, גענעראַל סעקרעטאַר פון דעם אינטערנאַציאָנאַלן אָרדען בני־ברית, אין אַן אַרטיקל וואָס וועט דערשיינען אין דעם קומענדיקן נומער פון דעם בני־ברית מאַגאַזאַלן זשורנאַל, לאָזט אַרויס אַן אויפרוף פאַר א געמיינשאַפטלאַכן, גוט־אָרגאַניזירטן קאַמפּיין אין אַלע שטעט פאַר אַלע אידישע נאַציאָנאַלע אין אינטערנאַציאָנאַלע צווקן.

דר. רוביגאָוו, וועלכער ווערט בטראַכט ווי אַן אויטאָריטעט אויף אידישער געזעלשאַפטלאַכער אין וואוילטעטיקער אַרבעט, דערוויזט אין זיין אַרטיקל, ווי פאַרשווענדעריש עס זיינען די איצטיקע מעלאָדן פון געלט זאַמלונגען פאַר אידישע צוועקן. אומגעהייער גרויסע קוואַלן פון ענערגיע, צייט און געלט ווערן אויסגעשעפּט דורך דיט "דריוזוס" וואָס ווערן געמאַכט איינע נאָך די אַנדערע אַן אויפהער. די איינצעלנע מנד־בים ווערן ניט נאָר מיד, נאָר אויפגעריבן, פאַרלירן זייער געדולד — און . . . אַלץ גייט צו גרונד . . .

ווי באַקאַנט קלינגט דער ענטפער וואָס דר. רוביגאָוו באַקומט פון די לאָקאַלע פאַרשטיינער א קאַמפּיין פאַר בית־ספר־ניזירן א "דרוי" פאַר דעם "ווייטער סקאָפּ קאַמפּיין" (פאַר בני ברית צוועקן):

"נאַטירלאַך, — זאָגן די לאָקאַלע פירער, — מוז דער בודזשעט פונ'ם "ווייטער סקאָפּ" געדעקט ווערן. אָבער ווי איר האָט געהערט, האָבן מיר ערשט פאַרענדיקט א קאַמפּיין פאַר דער שול אין פאַרק'ן בית־עלמין. ערשט לעצטן מאָנאַט איז געווען דער קרן־היסוד דרייזן. און איצט גייט אַן דער תלמוד תורה קאַמפּיין אין א פאַר וואָכן אַרום וועט זיין דער פעדעראַלער בודזשעט דרייזן אין א. זו. לאָמיר זעען דעם קאַלענדאַר. יאָ. ס'ווייזט איס אַז ס'איז פאַראַן א פרייע אין אוזנטסט. אפשר וועלן מיר אָנפאַנגען דאַן דעם קאַמפּיין פאַר'ן "ווייטער סקאָפּ"... געוויינ־לאַך, וועט דאַן קיינער ניט זיין אין שטאָט. אָבער מיר וועלן זעען וואָס מ'קאָן טאָן".

דאָס איז א בילד פון כמעט אַלע שטעט וואו איר קומט צו פאָרן. טאָ וואָס זשע איז דער ענטפער?

נאָנע איינפאַך, זאָגט דר. רוביגאָוו, "לאָמיר זיך אָרגאַניזירן".

* * * * *

מיר זיינען אינגאַנצן איינשטימיק מיט דר. רוביגאָוו. זיין בילד איז ניט איבערטריבן אין זיין ראַט — ניט גאָר א גוטער, נאָר אומפאַר־מיידלאַך!

אין נאָרמאַלע צייטן, — ד. ה. יענע גוטע צייטן וואָס מיר וואָלטן וועלן זיי זאָגן זיין נאָרמאַל — רעכנט זיך ניט דער דורכשניטלאַכער איד מיט דעם וואָס מ'שלעפּט אַרויס פון אים אַן איבעריקן דאַלאַר; אָדער מען קומט צו אים אַזוי אָפט. ער איז גוטמוטיק און וויל זיין ברייטהאַרציק. ניט אין זיינע איינגעע געשעפטן איז ער איבעריקן אויסגערעכנט, ניט ער קימערט זיך פיל וועגן דער ניט־אויסגערעכנט־קייט פון די צאָלרייכע געזעלשאַפטלאַכע "דריוזוס" אין אַנטערנעמונ־גען וועלכע ער אונטערשטיצט.

היינטיקע צייטן, אָבער, איז אַנדערש. אַלע זיינען פאַרזאָרגט